

УДК 39=161.2(045)«3633»(1-31)(=1.3)

УЧАСТЬ ПОЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ МІСТА ОДЕСИ У ВИСВІТЛЕННІ ПОДІЙ ЛОКАУТУ У ЛОДЗІ ТА ДОПОМОЗІ ЛОКАУТОВАНИМ РОБІТНИКАМ (НА ОСНОВІ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ)

Стрельцова А.В.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Висвітлюється допомога локаutowаним робітникам м. Лодзь одеською польською громадою. Статтю написано на основі польськомовної періодики, яка видавалася у м. Одеса у період 1906-1907 рр. Звертається увага на соціальний та етнічний фактори під час пожег. Уперше приведені таблиці підрахунку загальної кількості пожег. Для написання статті задіяно контент-аналіз.

Ключові слова: поляки, Одеса, локаут, Лодзь, благодійність.

Постановка проблеми. Одеса здавна мала тісні культурні зв'язки з польськими землями, це пов'язано з великою польською громадою проживаючою у місті. Але, у деякі критичні періоди історії, одеські поляки були зв'язані зі своїми рідними на теренах Польщі ще і, певною мірою, економічно. Маю на увазі, грошові пожег. Одним з моментів, котрий свідчить про тісні зв'язки між Одесою та Польщею – період локауту у Лодзі. Не зважаючи на віддаленість міст, одесити співпереживали голодуючим робітникам м. Лодзь та намагалися якнайактивніше допомогти.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Статтю написано на основі аналізу періодичної преси, яку випускали поляки міста Одеси у 1906-1907 рр. Для аналізу були залучені наступні газети: «Życie Polskie» (1906) [23-35], «Tydzień poworoczny» (1907) [23], «Reforma» (1907) [20-21], «Nowiny polskie» (1907) [7-19], «Naprzęd» (1907) [4-5], «Na posterunku» (1907) [6]. Тема є недослідженою. Подібною темою, але про жителів Петербургу, займався Шустер У. А., хоча, свою увагу він зосереджував переважно на соціальному, а не на етнічному чиннику допомоги[3].

Мета статті. Головною метою цієї роботи є показ участі польської громади м. Одеси у допомозі

локаutowаним робітникам м. Лодзь, через фінансові пожег та якнайширше розголошення інформації про локаут.

Виклад основного матеріалу. У жовтні 1906 року у Лодзі відбувся масштабний виступ пролетаріату, він був спричинений розстрілом п'яти робітників фабрик міста. Наступного після розстрілу дня, 11 жовтня, всі фабрики міста зачинилися. І хоча 14 жовтня робітники припинили страйк, фабриканти відмовилися виплачувати гроші за не відпрацьовані дні, що спричинило, у свою чергу, продовження страйку 16 жовтня. З 17-го грудня на частині фабрик, а з 29-го грудня на усіх великих фабриках Лодзі власники почали локаут, тобто робітників масово не допускали до робочих місць, при цьому їх не звільняли і не виплачували заробітну платню [1, с. 305]. Умовою припинення локауту було звільнення 98 активістів та запровадження нового розпорядку. Оскільки лодзинські робітники не пішли на повне задоволення вимог фабрикантів, а фабриканти не прийняли часткові поступки робітників, локаут у Лодзі тривав протягом 18 тижнів. Локаут закінчився повним прийняттям вимог фабрикантів [3, с. 362-363].

Події у Лодзі одеська польська періодика почала висвітлювати з 8 жовтня. Перша згадка з

цього приводу з'явилася у газеті «*Życie polskie*» у розділі «*Z Krolestwa*», та розповідала про заворушення у місті [23, с. 2]. Хоча, у газеті «*Nowiny Polskie*» можемо знайти інформацію про ігнорування подій локауту у деяких, навіть поважних, газетах: «*Rzecz dziwna – wiele organów naszej prasy i to organów poważniejszych, traktuje sprawę lokautu obojętnie, zimno albo też...nie pisze o lokaucie*» [10, с. 2]. Інформація про закінчення локауту подана у статті «*Lokaut można uważać za ukończony*» датованій 15-м квітня: «*Pierwsza fabryka lokautowa Karola Steinerta poszła w ruch*» [17, с. 3]; та у розділі «*Zewsząd*» («*Звідусіль*») від 29-го квітня: «*Koniec lokautu w Łodzi. Połowa fabryk, objętych lokautem, jest już w ruch puszczono*» [19, с. 2].

У весь час локауту сім'ям робітників надавалася допомога від небайдужих людей з терен Російської Імперії. Не виключенням став і південь сучасних земель України, своєрідним «польським центром» котрого можна сміливо вважати Одесу. Польська громада міста позиціонувала себе, як сполучна ланка між поляками не лише півдня Імперії, а й усім польським зарубіжжям. Про це свідчить направленість періодики та заклики на перших шпальтах газет: «*Pismo nasze będzie łącznikiem pomiędzy wszystkimi rodakami, rozsypanymi na obrzynie przestrzni południa, nawiążemy rywnież nić trwałych stosunków z krajem, oraz z rodakami naszymi w Ameryce w Stanach Zjednoczonych i Brazylii*» [7, с. 1]. Газету можна було придбати у Варшаві, Херсоні, Києві, Вінниці, Вільно, Кишиневі, Москві, Єлисаветграді, Ольгополі, Проскуріві, Харкові, Бродях, Львові, Берліні, Кракові, Милуокі [7, с. 1]. «*Nowiny Polskie*» були єдиною польською газетою на півдні Росії [14, с. 1]. Отже, не дивним стало те, що одеська редакція газети під керівництвом Яна Мiodушевського (Jan Mioduszewski) розпочала збір пожертв з усієї території проживання її передплатників. Міхал Кендзя закликав зі шпальт газети «*Nowiny Polskie*»: «*...Jak daleko Nowiny roztaczają swe kręgi, jak daleko płyna ich słowa stają przed wami i jękim błagalnym prośce: Pomocy dla łydzkich robotników!*» [7, с. 1]. Також у газеті з'являлися поступово і інші заклики: «*Na pomoc zgłodniałym – na pomoc, kto żyw, kto serce ma w piersi!*» [8, с. 2], «*Do twego wiec serca i sumienia, społeczeństwo polskie, apelujemy z pośbą o jaknajszysze ofiary na robotników lokautowych, ich rodziny i dzieci!!!*» [14, с. 2]. Польські газети кінця 1906 – поч. 1907 рр. переживали не найкращі часи, що було пов'язано з заборонаю газети «*Życie Polskie*» («*Na skutek rozporządzenia pana Odeskiego jeneral-gubernatora pismo «Życie Polskie» zostało zawieszono na czas trwania stanu wojennego za umieszczenie wiersza «Na Nowy Rok»...*» [22, с. 4]). Через те, що певний період польська громада не мала можливості видавати постійну газету (перший випуск «*Nowiny polskie*» вийшов лише 25 лютого), збором коштів починали займатися ще газети-одноденки, такі як «*Reforma*». У номері першому одноденки «*Reforma*» було уміщено відозву Громадянського Комітету Лодзі (Komitet obywatelski) під назвою «*Do wszystkich ludzi dobrej woli*». У відозві коротко змальовується ситуація у Лодзі та про- сить про надання допомоги голодуючим робіт-

никам та їх сім'ям: «*Zwracamy się do wszystkich mieszkańcyw Łodzi, do przedstawicieli wszystkich warstw społecznych, do ludności kraju całego i kreśw o ofiary na rzecz niemających pracy robotników łydzkich...*» [20, с. 1]. У тому ж номері, у якості відповіді Едвард Русіньскі (Edward Ruciński) приносить пожертву у розмірі 2 руб., і це найперша пожертва від одеситів на потреби робітників Лодзі, яка простежується у розглянутій періодичі (11 лютого) [20, с. 1]. Для більш повного висвітлення локауту Ян Мiodушевський виступив у одній з польських організацій м. Одеси, а саме у «*Domu Polskim*», з лекцією «*o lokaucie w Łodzi*» [20, с. 1].

Не зважаючи на те, що багато людей хотіли зробити анонімні внески, політика газети «*Nowiny Polskie*» була наступною: «*każdy dobry uczynek powinien być podany do wiadomości publicznej, gdyż w tej chwili będzie naśladowany*» [10, с. 2]. Незважаючи на це, частина пожертв, все таки, надходить лише з зазначенням ініціалів чи т.п., наприклад: «*W.K.*», «*od wdowy*», «*jako wyraz czci dla ś. p.d-ra Miflet*», «*Polka*» [9, с. 2], [10, с. 2]. У номері 8 газети «*Nowiny Polski*» було поміщено фейлетон, у котрому змальовувалося бажання бідної дівчини пожертвувати останні гроші на потреби робітників Лодзі, залишивши свій вчинок анонімним: «*...przyniosłem od pani troszkę pieniędzy na ten biedny lokaut, a to odemnie – dodała, składając może ostatnie 40 groszy.*

– *Przepraszam, a jak się paniienka nazywa, bo trzeba zapisać imię i nazwisko.*

– *E, nie trzeba panie, niech tam o tem ten «biedny lokaut» nie wie, a zresztą czy po to się daje, by figurować na gazecie czy to warto?»* [17, с. 4]. За період локауту, одеській польській громаді вдалося зібрати 516 рублі 73 копійки (див. табл. 1).

Гроші було зібрано 144 окремими іменними пожертвами, включаючи іменні списки пожертв від працівників одеського водогону, та трьома колективними з наступними підписами: «*od Technikiw odeskich*», «*od robotników fabryki Gena i innych*» та «*zebrane w Odessie*» пані Романовською (Romanowska) [9, с. 2], [12, с. 2], [16, с. 2]. Гроші до редакції газети надходили з різних міст: Одеса, Керч (10 руб.), Херсон (28 руб. 50 коп.), Саврань (16 руб.), Умань (2 руб. 80 коп.), Проскурів (50 коп.).

Газета «*Nowiny Polski*» виходила на польській мові, та була орієнтована на польське населення, адже національна періодика виступає як засіб та гарант збереження самобутності народу, його культури, традицій та ін. [2, с. 109]. Не зважаючи на це, багато пожертв, як можна судити з прізвищ, були зроблені етнічними українцями та росіянами (Harasimenko, Warfolomiejew, Jakowenko і т.п.) [14, с. 2]. Це, перш за все, пов'язано з солідарністю робочого люду, адже більшість не польських прізвищ зустрічається у списках робітників, чи людей, котрі внесли незначні суми грошей, що, також, частково свідчить про їх робоче походження. Тож, можемо сказати, що у мотивації допомогти робітникам Лодзі активно діяли два фактори солідарності – етнічний та соціальний. Хоча етнічний фактор не завжди брав гору над соціальним станом. У газеті «*Nowiny Polski*» висміюється образ «добраго поляка». Для того щоб вважатися таким, потрібно «*kupić portrety*

znakomitych wieszczów, kilka orzelków i scenek z powstania, powiesić je na ścianie i oto mamy wizerunek «dobrego polaka», który jest bardzo wrażliwy na sprawy narodowe, lokaut w Łodzi go nie obchodzi, bo to nie sprawa narodowa» [10, s. 2].

Громадянський Комітет Лодзі, у обличчі доктора Скальського (Skalski), скарбника Комітету, періодично висловлював подяку небайдужим та звітував про отримання грошей, знову ж таки, через газету: «Darujcie proszę, że dziś dopiero kwituje, z

Таблиця 1

Ім'я	Руб.	Коп.
Antoni Poluta	10	
Jan Zapolski	1	
Edmund Dąbrowski	3	
Florian Anrzejewski	3	
Julja Cerynina	1	50
Helena Lewińska	1	
M. Fastykoska	0	50
Zofja Dodrowolska	3	
Katarzyna Paternowska	0	50
Konstanty Zieliński	3	
Ignacy Symonowicz	3	
Franciszek Rybacki	5	
Bronisław Olszewski	4	
Konrad Zering	1	
Edmund Zboromirski	5	
W.K.	0	15
Jul.	0	3
H.	0	5
N.	0	2
St. Przybyszewski	0	10
Edward Leszczyński	1	
od wdowy	3	
jako wyraz czci dla ś. p.d-ra Miflet	1	
w pamięć Barbary Lebiedewoj	3	
Jan Gośniewski	1	
Ksienia Ignatowa	1	
Jan Jangrodzki	3	
Wąsowicz	1	
Helena Tennisowa	10	
Polka	1	
St.Kowal	0	40
Bolesław Miciński	10	
Piotr Rudnicki	1	
Michalina Brzezińska	1	
Władysław Korzeniowski z Kerczu	10	
Dominik Kurowski	1	
Katarzyna Smolska	1	
Jyzeta Smolska	0	50
Dominika Bogusz	0	50
Anna Pietrakowska	0	50
Marja Domaszewska	1	
Benigna Szydłowska	1	
Ludwika Sławoszewiczowa	2	
od Techników odeskich	6	13
R.G.	1	
P.Kr.	3	
Wiktor Semenko	3	
K.S.	1	
Kowal	0	50

Ім'я	Руб.	Коп.
Michał Januszko	1	
Maciej Michalak	1	
N.N.	1	
Stefan Czarnecki	2	
Adam Grzybowski	3	
Zofia i Antoni Jackiewicz	3	
ks. Wojciech Kapciński	1	
Marja i Leonard Korolko Bobrowscy	2	
Edward Kobielski	0	50
Władysław Kossakowski	1	50
Juljan Kulikowski	2	
Henryk Lubiński	0	50
Kazimierz Miłaszewski	2	
Eleonora Misiurewicz	1	
Telesfor Oskierko	1	60
Gustaw Paczoski	1	
Jyzefa Pieńkowska	0	40
Jan Pieńkowski	1	
Bolesław Rydzewski	1	
Michał Wielkaniec	1	
Zofja Wimuthywna	1	
Stanisław Wimuth	1	
Kostanty Witali	1	50
Juljan Zapolski*	0	50
F. Michalska	4	
M. Lenartowicz	1	
L. Kamforowicz	3	
S. Izdebski	1	
G. Święcicki	1	
E. Święcicka	1	
H. Skrzypińska**	5	
Anna Jokisz z Humania	2	80
A.P.	3	
S.P.	2	
J.P.	1	
K.D.	1	
Harasimenko	0	30
Warfolomiejew	0	30
Charczenko	0	30
Wołoszin	0	30
Zydałkin	0	30
Ryżanowski	0	25
Birski	0	20
Bykowski	0	20
Wisznij	0	20
Jasiński	0	20
Gudzowski	0	20
Obrywalczenko	0	20
Jakowenko	0	20
Sudin	0	20
Matiuchin	0	20

Ім'я	Руб.	Коп.
Bedrzycki	0	20
Szetler	0	20
Bielobrzycki	0	20
Grygorczenko	0	20
A. Iwanow	0	20
Rejnik	0	20
J. Iwanow	0	20
H. Muntian	0	20
W. Wołkow	0	20
Materański	0	20
Kołosow	0	20
Puksianko	0	20
Sokołow	0	20
Sawinski	0	20
Barabanow	0	20
Trynkin	0	20
Korsak	0	20
Orłowski	0	20
Kulik	0	20
S. Bedrzycki	0	20
A. Warfolomiejew	0	15
Samosiuk	0	15
Tupczyenko	0	10
Demjanow	0	10
Czernikow	0	10
Kuczka	0	10
Herasimenko	0	10
Archipow	0	10
Bielenko	0	10
Jegorow	0	10
Zamzin	0	10
Cielik***	0	10
Aleksander Drapiński	1	
Marja Wasiljewa	1	
K.S.	1	
Łukasz Wronowski	25	
Antoni Broszkiewicz	1	
Antonina Żukowska	1	
Krystyna Gieroś	0	20
N. Rudkowski	0	50
p. Romanowska: «zebrane w Odesie».	48	
Jyzef Szewczyk z Płoskirowa	0	50
Kornelia Grunean	5	
od robotników fabryki Gena i innych gyrą	250	
Edward Ruciński	2	
Разом	516	73

*з Херсону

** з Саврані

*** від працівників одеського водогону.

Зібрано Адамом Пшевуцьким (Adam Przewycki)

otrzymanych od Was pieniędzy na cel robotnikowy dotkniętych lokautem. Pieniądze wpłynęły i zostały już rozdane» [14, с. 2].

Таблиця 2

№ газети	Загальна к-ть статей	Статті про локаут	Статті про локаут (%)
1	28	2	7,14
дод.1	22	1	4,55
2	37	7	18,92
дод.2	20	1	5
3	38	2	5,26
дод.3	14	1	7,14
дод.4	27	1	3,70
5	28	4	14,29
6	32	1	3,13
7	30	4	13,33
8	26	6	23,08
9	37	1	2,70
10	18	1	5,56
Середня к-ть статей про локаут (%)			6,98

Таблиця 3

№ газети	Загальна к-сть рядків	Рядки зайняті статтями про локаут	Площа газети зайнята статтями про локаут (%)
1	758	220	29,02
дод.1	701	28	3,99
2	1445	351	24,29
дод.2	682	128	18,77
3	841	45	5,35
дод.3	663	10	1,51
дод.4	1044	7	0,67
5	1107	222	20,05
6	1591	15	0,94
7	1158	94	8,12
8	1649	182	11,04
9	1687	48	2,85
10	958	12	1,25
Середня зайнята площа статтями про локаут			9,84

Для того, щоб визначити, яке місце займає згадка про локаут у Лодзі у газеті «Nowiny Polskie», яка найбільш повно висвітлювала події, було застосовано контент аналіз (див. табл. 2, 3).

Список літератури:

1. Блэк Дж. Экономика. Толковый словарь / Дж. Блэк. – М.: «ИНФРА-М», Издательство «Весь Мир», 2000. – 847 с.
2. Гребцова І. С. Періодична преса у суспільному розвитку Південного степового регіону Російської імперії (Друга третина XIX ст.): Монографія / І. С. Гребцова. – Одеса: Астропринт, 2002. – 408 с.
3. Шустер У. А. Петербургские рабочие и Лодзинский локаут 1907 г. / У. А. Шустер // Труды ЛОИИ. – Л.: «Наука», 1971. – С. 362–368.
4. Naprzyd. – Odessa, 1907. – № 1
5. Naprzyd. – Odessa, 1907. – № 2.
6. Na posterunku – Odessa, 1907.
7. Nowiny polskie. – Odessa, 1907. – № 1.
8. Nowiny polskie. – Odessa, 1907. – № dod. 1.
9. Nowiny polskie. – Odessa, 1907. – № 2.
10. Nowiny polskie. – Odessa, 1907. – № dod. 2.
11. Nowiny polskie. – Odessa, 1907. – № 3.
12. Nowiny polskie. – Odessa, 1907. – № dod. 3.
13. Nowiny polskie. – Odessa, 1907. – № dod. 4.
14. Nowiny polskie. – Odessa, 1907. – № 5.

Інформація яка стосується Лодзі займає, у середньому, 7% статей номеру, що складає вагому частину. Якщо ж поглянути на кількісні характеристики, то це у середньому 10% площі номеру.

Дивлячись на графік (рис. 1), можемо зробити висновок, що новини про локаут хоча і носили обов'язковий характер у кожному випуску, але їх кількість залежала від активності добровольців, котрі робили пожертви, або ж від тих чи інших подій у Лодзі, які потребували щонайскорішого висвітлення.

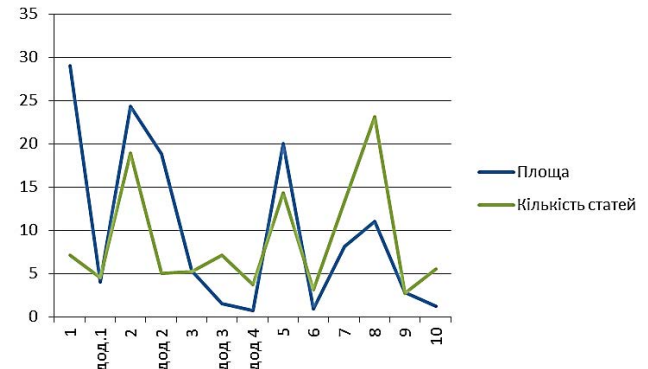

Рис. 1.

Висновки і пропозиції. Отже, можемо стверджувати, що одеська польська громада була дуже тісно зв'язана зі своєю історичною Батьківщиною. Одеські поляки намагалися у критичні моменти максимально допомогти своїм співвітчизникам: не лише жертвуючи певні кошти на їх потреби, а і проводячи агітацію до допомоги між не польським населенням Одеси. Розглянутий приклад є показовим для розуміння взаємозв'язків між Польщею та одеською діаспорою. Варто зазначити, що навіть така не дуже велика сума як 516 рублів у період революції є дуже вагомими коштами. Оскільки у такі часи люди намагаються витратити кошти лише на необхідні речі, такі як продукти ужитку і т.п., а особливо це стосується робочого класу. Але, у даній ситуації, для допомоги людям, котрі зв'язані лише етнічним чи соціальним (або двома) фактором одесити знайти кошти, тож, у їх свідомості, допомога голодуючим робітникам м. Лодзь була необхідною справою. А це, у свою чергу, свідчить про тісний зв'язок між Одеськими поляками та Польщею.

15. Nowiny polskie. – Odessa, 1907. – № 6.
16. Nowiny polskie. – Odessa, 1907. – № 7.
17. Nowiny polskie. – Odessa, 1907. – № 8.
18. Nowiny polskie. – Odessa, 1907. – № 9.
19. Nowiny polskie. – Odessa, 1907. – № 10.
20. Reforma – Odessa, 1907. – № 1.
21. Reforma – Odessa, 1907. – № 2.
22. Tydzień noworoczny – Odessa, 1907.
23. Życie Polskie – Odessa, 1906. – № 20.
24. Życie Polskie – Odessa, 1906. – № 21.
25. Życie Polskie – Odessa, 1906. – № 22.
26. Życie Polskie – Odessa, 1906. – № 23.
27. Życie Polskie – Odessa, 1906. – № 24.
28. Życie Polskie – Odessa, 1906. – № 25.
29. Życie Polskie – Odessa, 1906. – № 26.
30. Życie Polskie – Odessa, 1906. – № 27.
31. Życie Polskie – Odessa, 1906. – № 28.
32. Życie Polskie – Odessa, 1906. – № 29.
33. Życie Polskie – Odessa, 1906. – № 30.
34. Życie Polskie – Odessa, 1907. – № 1.
35. Życie Polskie – Odessa, 1907. – № 2.

Стрельцова А.В.

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

УЧАСТИЕ ПОЛЬСКОЙ ОБЩИНЫ ОДЕССЫ В ОСВЕЩЕНИИ СОБЫТИЙ ЛОКАУТА В ЛОДЗИ И ПОМОЩИ ЛОКАУТИРОВАННЫМ РАБОТНИКАМ (НА ОСНОВЕ ПЕРИОДИЧЕСКИХ ИЗДАНИЙ)

Аннотация

Освещается помощь локаutowанным рабочим г. Лодзь Одесской польской общиной. Статья написана на основе польскоязычной периодики, которая издавалась в г. Одесса в период 1906-1907 гг.. Обращается внимание на социальный и этнический факторы при помощи. Впервые приведены таблицы подсчета общего количества пожертвований. Для написания статьи задействовано контент-анализ.

Ключевые слова: поляки, Одесса, локаут, Лодзь, благотворительность.

Streltsova A.V.

Odessa I.I. Mechnikov National University

PARTICIPATION OF POLISH COMMUNITY OF ODESA IN COVERING EVENTS OF LOCKOUT IN LODZ AND HELP TO LOCKED OUT WORKERS (ON THE BASIS OF PERIODICALS)

Summary

Reveals the help of the Odessa's Polish community to the workers of Lodz. Article written by Polish-based periodical that published in Odessa. Attention is paid to social and ethnic factors in donations. At first shows the calculation of the total number of donations. For writing article used content analysis.

Keywords: Polish, Odessa, lockout, Lodz, charity.